

Szerkesztőség és kiadó-
hivatal:

Hódmezővásárhely,
V., Kossuth-tér, templom-bazár

Telefon-szám 85.

Megjelenik havonként két-
szer: 1-én és 15-én.

A JÖVENDŐ

Előfizetési árak:

Helyben és vidéken

Egész évre 4 kor.

Félévre 2 kor.

Negyedévre 1 kor.

Egyes szám ára 20 fill.

Hirdetések a kiadóhivatalban
megállapodás szerint vétetnek
fel.

IRODALMI, MŰVÉSZETI ÉS KRITIKAI SZEMLE.

Főszerkesztő: dr. Gonda József. — Szerkesztők: dr. Sándor Jenő és Vekerdy Géza.

A vásárhelyi kultúrház.

1910. június 29.

Alszik. Még pedig mélyen és szinte a felébredés reménye nélkül. Alszik azóta, hogy vagy hat-hét hónappal ezelőtt felirt a városi tanács a közoktatásügyi minisztériumhoz a kultúrház céljaira nyújtandó állami segítség összegének pontos megszabása iránt.

Ugyanis hogy állott a dolog? Jelentéktelen, tized-rangu városkák részére százezerrel ömlött már az állami kulturgaras, amikor nagynehezen mi is észhez kaptunk, hogy talán nekünk is dukálna valami az állam bőség-sarulyából, már annál is inkább, miután Hódmezővásárhelyen már gazdagon felszerelt néprajzi muzeum s hatalmasan nekilendült városi nyilvános könyvtár is van.

Hát azután szóba is állottak velünk s elég jó forrásból tudjuk, hogy az állam hivatalos közegei, akik ez ügyben a tárgyalást vezették, szinte beleképedtek, mikor megtudták ama jámbor óhajtásunkat, hogy mi csak annyit kérünk, hogy kultúrház céljaira, Hódmezővásárhelynek vegye meg az állam a — *kaszinót*.

Hogy ismételve mondjuk, apró-cseprő kis rendezett tanácsu városok részére százezer koronákat adott a koalíciós kormány-kegy, Hódmezővásárhelyen, a hatalmas alföldi törvényhatóságban a kaszinó megvételében csucsosodtak ki a legmesszebbmenő kulturigények.

Hát jót nevettek rajtunk s egyszer csak halljuk, hogy a közoktatásügy akkori államtitkárja: Tóth János, 6000, mond *hatezer koronát* folyósított a vásárhelyi kultúrház céljaira.

Egy sor, egy szó sincs több abban a bizonyos kormányleiratban s csak fél, negyed, sőt nyolcad hivatalos helyekről rebesgették azután felénk, hogy ez a 6000 korona csak részlet akar lenni, részlete egy nagyobb, (70,000 korona) évenként folyósítandó állami hozzájárulásnak, azonban a városi tanács egyenes, többszöri s alaposan indokolt felterjesztései dacára, a közoktatásügyi kormány mindeztideig egy szóval sem mondott még többet, mint Tóth János ur annak idején s így ma sincsen még halovány segédfogalmunk sem arról, hogy a nagy magyar városnak a hatezer koronán kívül még mivel dugják ki a szemét.

Azóta pedig alszik ez az ügy. Mélyen és reménytelenül. Minthogy azonban most azt olvastuk valamelyik helyi lapban, hogy a vásárhelyi kultúrház ügyében a Délmagyarországi Magyar Közművelődési Egylet valami műépítést küld hozzánk a tárgyalások megejtése végett, elmondunk a kérdéssel kapcsolatban egyetmást, bár őszintén szólva, nem is sejtjük, hogy micsoda cimen, miért, és micsoda tendenciákkal avatkozik a mi magán-

ügyeinkbe az oly igen balkezes voltáról hirhede — Demke?

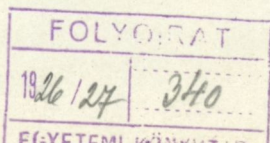
Amit először is a leghatározottabban kifogásolnunk kell ennek az ügynek a kezelésénél, ez az, hogy a kultúrház kérdésével kapcsolatban Hódmezővásárhelyen, a sajtó, az irányító körök, a társadalom, rendesen csak *különböző házak megvételét* értik s nem is annyira kulturát, mint inkább a kulturára nézve egy igen-igen szomorú *üzletet* akarnak csinálni. Ebből pedig nem kérünk.

Mindenesetre a cikk bekezdő részében emlegetettek után korai egy kissé még a kultúrház érdeméről beszélni, de most kell napirendre tűzni még is ezt a kérdést, most, amikor még talán meg lehet értetni a közhangulattal és az irányítókkal, hogy ha mi *kultúrház* céljaira egyébként rosszul jövedelmező házakat akarunk vásárolni, akkor mi igen anti-kultur dolgot mivelünk s bár lehet, hogy ezzel egyes intézmények vezetőségének vállairól súlyos anyagi gondot és felelősséget hárítunk el, ily emberbaráti és közjótékonyági cselekedetek gyakorlására azonban ne a különben is szegény, csirájában levő helyi kultúra rovására vállalkozzunk.

A kultúrház építését ugyanis — ha lesz belőle valami — teljesen ujonnan *s annak a célnak és érdekeknek megfelelően* kell terveznünk. Sem a kaszinót, sem semmiféle elhagyatottságban leledző magángranáriumot erre a célra kirendelni nem lehet, nem szabad. A *kultúrház felállításánál, tervezésénél, építésénél számolni kell a helyi viszonyokkal, a helyi kultúra már meglévő anyagával s az összes helyi kultúrtevézőkkel*. Számot kell vetni azzal, hogy a kultúrházban otthont találjon a néprajzi muzeum, a közkönyvtár. Már pusztán e két intézményhez is nagyobb méretű termek és helyiségek kellenek. Azonban ha már kultúrházat építünk, ha azért pénzt adunk, gondoskodni kell arról is, hogy legyen abban egy felolvasások, hangversenyek, irodalmi estélyek stb. tartására alkalmas *nagyterem* s itt, Hódmezővásárhelyen, hol a képzőművészet annyi értékes mivelője foglalatoskodik, kell, hogy legyen abban a kultúrházban egy-két műterem, művész lakás, hogy így annak az épületnek már a külső tónusairól is visszatükröződjék, hogy az nem valami nagyobbszabású éléskamara, de valóságos kulturtelep.

Manapság már ha áldozatokat hozunk ily intézményekre, azoknak a kiépítését tervszerűen, előre megfontoltan, a helyzet s az adott viszonyok gondos mérlegelésével kell végrehajtani s nem lehet ötletszerűleg házakat vásárolni, hogy a kultúra köpenye alatt szép szörmentén felsegítsünk elgyengült energiájú magánosokat, vagy társadalmi intézeteket.

Hát ha még nincs elég pénzünk ahhoz, hogy radi-

kálisan s hozzá méltóan megoldhassunk ilyen nagyfontosságú kulturkérdést: várakozunk. A jó öreg butykosok, cifra gombos libériák nem kérnek enni néhai való Török ügyvéd-bátyánk oldalkosári székhelyében, a könyvtár Lázár-utcai csöndjét sem zavarja meg tulságosan a tolakodó kulturzaj, nincs tehát semmi különösebb okunk sem ahhoz, hogy addig, amíg a kulturház dolgát radikálisan meg nem oldhatjuk, alkalmilag kínálkozó házvételekkel, a köz szempontjából tekintetbe nem jövő privát érdekekkel komplikáljuk és lehetetlenítsük magának a kulturának az ügyét.

Mindezeknél fontosabb azonban az volna, ha a kulturházra nyújtandó államsegély kieszközlése és minél magasabb összegben való megállapítása tárgyában végre a hatóság komoly és energikus lépésre szánná el magát. Láthatjuk és tapasztalhatjuk, hogy a kérdés közigazgatási részének sablonos kezelésével, sürgető felterjesztések kibocsájtásával célt érni, eredményt kierőszakolni nem lehet. Azt is látjuk, hogy a kérdés napirendre tűzése már a vajudó politikai helyzet és alakulás miatt sem volt a közelmúltban időszerű. *Azonban a normális politikai rend és nyugalom helyreállítása egyidejűleg, az egészséges és kívánatos kulturfeladatok minél radikálisabb állami propagálásának időpontját is jelenti.* A politikai erejében megerősödött kormányhatalomnak eminens érdeke a nemzeti kultúra támogatása és megerősítése; különösképp pedig ott, hol a fajmagyarság tömegerejével igazán imponáló eredmények lennének elérhetőek a nemzeti kultúra számára.

Elhibázott és öngyilkos kulturpolitika az, amely az ország pénzével a nemzetiségi városok, a határszéli idegenajku empóriumok kulturájának emelését célozza; ez a pénz és ez a kultúra a nemzetiségek saját nemzeti kulturáját segíti elő, ép a magyar igények rovására. Kulturát a magyarság szívében, a magyar alföldi városokban kell teremteni, hol az arra fordított nemzeti kincs, valóban nemzeti érdekeket is szolgál.

Televény földje ennek a mi városunknak nemcsak acélos magot, de művészi kérdések iránt fogékony s művészi dolgokat produkáló lelkeket is terem bőséges számban.

Erre a városra fel kell hívni a figyelmét azoknak, kiknek a magyar kultúra fellendítése, a magyar néplélek gazdagítása és nemesítése érdekében cselekedni vannak hivatva. És nemcsak felterjesztésekkel, nemcsak az egyhangu, lélek nélküli bürokráciával, de az ügy iránt való őszinte megértéssel, mélységes tárgyszeretettel, a kultúra szépségének teljes átérzésével, igaz meggyőződéssel és energikus akarással kell majd kopogtatni, zörgetni ennek a városnak elhanyagolt kulturérdekeiért!

Dr. Gonda József.

Uti emlék.

*Gőzgályánk röpiült az Óceánon,
éj volt. A tenger zsongott csendesen.
Varázsos álmok szálltak át a tájon,
s mi búsan merengtünk a fedélzeten.*

*Kacér habok nyaldosták a lapátot,
a szellő súgott halk, titkos regét, —
fejünk fölött egy árva sirály szállott
észak felé. Kereste kedvesét.*

*Egyszerre csak lenn, a hajómélyből
délbábos nóta hangja sirt felénk, —
temelve otthont, elhagyott tanyát,
kifosztott kunyhók meztelen falát
s ébresztve tenger-álmot, uj reményt . . .*

*A dal felénk száll halkan, elmerengve.
Mi hallgatjuk . . . oly könnyes a szemünk . . .
Mintha a szívünk majdnem megrepedne,
oly édes, fájó, amit érzünk . . .*

*Mintha e viz a szöke Tisza volna
és gőzgályánk egy kis halászhajó,
a gép kongása, a gulyák kolompja
s a dal — szerelmes, lágy furulyaszó . . .*

*A hajnal biborfényt hint szét a tájon
s az ének elhal lassan, csendesen . . .
— Gőzgályánk röpiült az Óceánon,
s mi búsan merengtünk a fedélzeten.*

Cleveland, Ohio.

Rácz Rónay Károly.

Ady skiccek.

Irta: Vekerdy Géza.

A jól neveltséggel jár manapság s illik jó társaságokban irodalmi és művészeti kérdéseket pengetni, hozzászólni mindenhez, ami művészet és irodalom, mert hisz ezekhez mindenki ért, mert hisz ezekben a kérdésekben mindenki szakember, mert nem kell hozzá diploma.

A jól neveltséggel jár az is, hogy Adyról beszéljen az ember, akár akar, akár nem; akár ismeri, akár nem; akár rosszat mond róla, akár dicshimnuszokat zeng neki. S beszél is róla mindenki, mert ez így — illik. Hogy tárgyilagos véleményt a legritkább esetben hallani, az természetes, hiszen a dicshimnusz zengők ép úgy, mint a lecsepülők száz közül kilencvenöt esetben csak beszélni hallottak Adyról, de maguk sohasem olvasták. De végre is beszélni csak kell róla, mikor ez a jó neveltséggel jár, mikor ez — sikk. És a tárgyilagos véleményt mondani akarókra haragszanak is mind a két táborban, mert egyiknek a világ legelső poetája Ady Endre, a másiknak a legcsapnivalóbb. De ebbe bele kell nyugodni, mert így illik. S ezért nem is mondom azt, hogy tárgyilagos akarok, vagy szeretnék lenni az írásomban, mert akkor tudom jól, nem igen akad olvasóm.

Uj gondolatok, uj hang és szavak tették hirtelen ismertté és nagygyá és méginkább az a csodálatos uj érzés, amely minden fájdalomán, minden örömén, lélekének minden kicsi szaván átrezeg. Az életet, az álmokat, az örömeiket, a mámort és szomorúságot valahogy másképp érzi meg, mint más, mint az eddigi lírikusok. Valahogy másképp tud érezni, valahogy másképp tud látni s ezért azután valahogy másképp is tudja meglátni magát. És majdnem azt lehetne mondani, hogy egészen mások is az ő örömei, fájdalmai, egészen mások az álmai, más a mámore, mint másnak.

A keserű, nyütt étellel való megalkuvás, a beteges és elszomorító halálvárás, az elguruló, nyomorult aranyak uralkodó fenségének átkozása s az utánuk való vágy, vigasztalan magyarságunk siratása, csókba fulló, tobzódó szerelem, a szomorú mámor néha-néha megihletett már más lírikust is, de Ady egész lirája ezeket meríti ki, ezekről zeng szomorú melódiákat. S ezekben a motívumokba beleszó mindig valami újat, valami eredeti gondolatot, valami nagy bánatot a szive legmélyéről.

Ady az ő szomorú gondolatait érdekes, szokatlan hangon, néha szokatlan szavakban, de igen sokszor erőteljesen és mindig sok eredetiséggel írja le. Ez

egyik oka annak, hogy ellenszenvvel találkozott azok részéről, akik mindennek ellenzői, ami nem konzervatív.

*

Nem lehet megérteni Adyt, ezen panaszkodnak kacagnivaló naivitással azok, akik mindenáron szeretnék megérteni s ezt hozzák fel legerősebb érvül, akik lekritizálják a sárga földig. Azonban nagyon kevesen gondolnak arra, hogy lírai költőnél nem az értelmet kell keresni első sorban, mert azt úgy sem tudjuk megtalálni addig, amíg az érzéseit meg nem találtuk, *amíg az érzéseit meg nem értettük*. Amíg nincs az érzéseink közt nagy, nagy összhang, addig hiába értelmezgetjük, hiába keressük benne az igazi szépet, addig hiába akarjuk érteni és szeretni.

Ha ugyanazok az érzések nem is támadnak bennünk közvetlenül, csak egy vers olvasása után, ha ugyanazok az érzések nem is közvetlenül a mieink, csak együtt tudunk érezni a költővel, akkor már azon a nyomon haladunk, hogy meg is értjük. Azután a költészetet, különösen a lírát, nem lehet összehasonlítani más művészeti ággal. — Egy szép szobor, egy szép kép könnyebben érthető és élvezhető bárki által, mert hiszen soha sem annyira szubjektív, mint egy lírai vers. S nagy kérdés az is, hogy ugyanaz az érzés megreagot-e valaha is a lelkünk hurjait, amelyeknek hatása alatt a lírikus irt. Egy hirtelen támadt érzés; egy, az agyon átvillant szép gondolat a helyzet hatása alatt válthat ki számtalan olyan érzést a költőből, amit mi, még hasonló helyzetben sem találnánk meg.

És még egyet a megértésről.

Hol van az megírva, hogy Adyt mindenkinek meg kell érteni? És ha valaki meg nem érti, honnan veszi a merészséget ahoz, hogy a hibát ne önmagában, hanem a poétában keresse? Naiv állítás az, hogy az igazi költőnek minden sorát meg kell érteni és becsülni, szeretni az azon nyelven beszélők összeségének. Hiszen ezzel együtt járna az is, hogy mindenki egyformán képzett legyen művészileg s mindenki megtalálja a művészi szépet egy költeményben. És akkor ezt az elvet lát lehetne, sőt kellene vinni más művészeti ágakra is, még több joggal, mint a lírikus költészetre szeretik alkalmazni. Már pedig nehéz volna elhíttetni, hogy egy kép mindenkinek tetszik, akinek szeme van és egy opera, akinek fülei vannak.

Ady Endre a szív embere. Ha a szívünkkel olvasuk, nemcsak a szemünkkel és az eszünkkel, akkor lehetetlen nem élvezni, nem szeretni és nem érteni — ha úgy tetszik.

*

Igazi, mély, nagy gyönyörűséggel ajándékozza meg az olvasóját Ady Endre s ezer gyönyörű igazságot tár elé.

Mikor asztal-trónján ül ő, a mámor fejedelem, mikor piros hajnalok hosszú sorban suhannak el és részegen kopognak be az ablakán, mikor hiába birkozik az ő Kajánnal csudálatos meleg őszinteség ömlik el a sorain, igazi érző, nagy poéta áll elé.

S ahogy érzi magyarságunk nagy tragikumát, ahogy belesírja a lelkünkbe, amit jól tudunk, hogy:

Sósabbak itt a könnyek,
A fájdalek is mások.
Ezerszer Messiások
A magyar Messiások.

ugy csak az tud érezni, az tud sirni, aki még bús magyarságában is megmarad igazi magyar poétának, ha százszor kiáltották is rá a hazagyűlölet szomorúan magyar vadját.

Mennyi merészséggel, mennyi határozottsággal pendíti meg a mai világ szociális nyomoruságát, mikor a »Vér és arany« című versében bátran kimondja, hogy igenis a pénz: a minden.

Nekem egyforma az én fülemnek,
Ha két liheg, vagy kin hörög,
Vér csurran, vagy arany csörög.

Én tudom, állom, hogy ez: a Minden
S hogy minden egyéb hasztalan:
Vér és arany, vér és arany.

Meghal minden és elmúlik minden,
A dics, a dal, a rang, a bér,
De él az arany és a vér.

Nemzetek halnak s újra kikelnek
S szent a bátor, ki, mint magam,
Vallja mindig: vér és arany.

Vagy milyen hatalmasan csapkod szerelmi lángja és milyen eredeti Ady módra, mikor ezt írja:

Szájon, mellen, karban, kézben,
Csókban tapadva, átkosan
Elfognyi az ölelésben:
Ezt akarom.

Ady a szerelem, a szeretés fanatikusa, de szerelmi líráját valami szomorú bizarrság jellemzi, s egyuttal teszi egészen egyénivé és érdekessé.

A halállal való tusája közben eljövételének szomorú tudatában énekl:

Istenem, Halál, te tudod,
Hogy tőlem elmúltak a bálók,
Lakodalmak és hős murik:
Pitvarodban állok

De nem fél a haláltól és már beköszöntőjében mondja:

Én a halál rokona vagyok.

Olyan ujságok előttünk ezek a motívumok, amelyek maguk megadják az eredetiséget s olyan gondolatok, amelyekben érdemes elmerülni. S ezekért a gyönyörűségekért érdemes keresni az összhangot magunk és Ady Endre között.

*

Hibái is vannak Ady Endrének, sőt rossz versei is. A gyönyörűséget osztó versek között könnyen akadunk olyanra is, amit szeretnénk ott nem látni. De úgy, ezek nélkül talán még sem lenne teljes Ady. Első sorban azért, mert még a gyengébb verseiben is nagyon sok eredetiség van s azok is jellemzők reá; de azért is, mert ezek a versek leginkább szándékosan rosszak. Értem ezalatt azt, hogy nem azért írta úgy őket, mert másképp nem tudta, hanem, *mert nem akarta*. Nem, azért, mert ő, akinek »nem vágnak elé soha gyöngé karu vén kocsisok«, a dalok souverénjének tudja magát.

Nagyobb hibái azok, amelyeket általánosságban lehet poeziséről elmondani.

Igy például az, hogy ő mindig egy, következetesen ugyanaz s nincs meg érzéseiben az a természetes csapongás, amely minden lírikust jellemez. Ezért az ő állandó szomorúsága miatt, mely még a bor mellett és a szerelemben is vele van, szeretik rámondani, hogy szomorúsága nem őszinte. S valóban, kéjeleg valósággal a szomorúságban, amely pedig nem szakad rá olyan könnyörtelenül, mint hiszi, de nagy mértékben egyhangúvá teszi költészetét.

Majd tobzódik abban a gondolatban, hogy ő félig élő, félig elmúlt és jobban siratja magát a kelleténél.

Féktelen és bizarr szerelme nem mindig poétikus, sőt igen gyakran nem az.

Szimbolizmusai minden szépségük mellett is kifárasztják az embert és a gyakori alkalmazással a kerekettség bélyegét nyomják költeményeire. Ugyanigy tulajdonságba megy a szavak, sorok és gondolatok ismétlésével, melyek néha szintén mesterkéltté teszik, egyébként gyönyörű nyelvét. Egyes általa használatba vett jelzőknek az unásig való használata és keresése sok helyt megfosztja természetességétől.

Minden hibáit el tudja azonban hamar feledtetni, mert viszont nem egy költeménye van, amelyekre joggal, bátran mondhatjuk, hogy remekmű. És aki csak hallomás után, vagy egy pár verse elolvasása után gyakorol felette felületes kritikát, az kellemesen, nagyon kellemesen csalódik, ha belemélyedve, igazi gyönyörűségeit megtalálja.

Mesék.

Irta: Pásztor József.

A vizesés.

A vizesés sötétzöld, komoly fenyők között, nagy barna sziklákon keresztül, messzehangzó zugással rohant le a völgybe.

A vízcseppek forrtak, sustorogtak, örült forgással peregtek a vizesés hófehér habjai között.

— Ó nyomorult! Nyomorult! Miért tolakodtál elibem? — kiáltott kétségbeesetten az egyik vízcsepp, a szikla egy kis zugában, a szennyes sárban evickélve.

A másik csöpp nem hallgatott az elkeseredett szavakra. Vidáman, nagy gyönyörűséggel pergett a lefelé ömlő habokban s a nap bőven ömlő fényében sziporkázott a teste.

Egy nagy kövér csepp meghúzódott egy kavics tetején. Rákiáltott a sebesen lefelé rohanó vízcsepre:

— Ne rohanj úgy ostoba. Használd okosan, lassan az életet. Hisz így mindjárt lezuhansz s véged.

S lomhán szétterpeszkedett a meleg kavicsra, amíg egy hatalmas vízroham izzé-porrá törve, az éles sziklákon keresztül őt is lesodorta.

— Micsoda élet! . . . Micsoda élet! — nyöszörgött egy parányi, sovány kis cseppecske s fáradtan keringett egy kis sziklalyukban rothadó fűszálak közé beszorulva.

— Sohasem fogok innét kikerülni. Elpárolgok anélkül, hogy éltem volna. Ni, hogy rohan a többi a büszke hullámok hátán. A nap aranyat szór az arcukba. Ó milyen szép a habok tetején végig suhanni. Csak egy pillanatig élhetnek úgy!

Egy csomó csepp nekiverődött egy keményen álló kavicsnak.

— Ledöntjük a kavicsot! Le a kavicscsal a vízbe! Feszítsd neki a hátad!

A nagy erőfeszítéstől szétporzódtak s fáradtan hullottak le a szennyes folyóba. Az egyik haldokolva kiáltotta, amint visszapillantott s a mozdulatlan kavicsot látta:

— Mily ostoba voltam. Sose ragyogtam a nap-sugárban.

Ezzel lehullott s örökre eltemette a zugó víztömeg.

Egy nagy forgóban, piszkos habok között, ezer meg ezer vízcsepp sustorgott, zugott, tülekedett.

— Én akarok a legelső lenni! Én leszek a legelső! És zajlottak, egymáshoz verődtek, fájdalmasan sisteregtek, amint végnélküli körben forogtak a szennyes árban.

Egy csillogó, remegő, kis cseppecske kipattant a lefelé zuhanó víztömegeből s ráugrott egy a viz fölött lágyan ingó virágszálra. Hirtelen mellé perdült egy másik s melegen összeolvadt a gyöngéd kis cseppecskével. Alattuk zugott a hatalmas víztömeg. Forgott egy örvény, sustorgott egy hab s a hullámok menydörgészerű zajjal zuhantak alá a sziklákról.

A két vízcsepp áradozott. Az egyik beszélt:

— Milyen szép így nézni az életet. Ó, hadd süsse a nap a hátunkat kedvesem. Így, így! Ugy-e szép? Nézd, hogy tülekednek, hogy zugnak, hogy forrnak. Simulj össze velem kedvesem!

És egybeolvadtak szeliden.

Később az egyik kis csepp azt mondta:

— Unalmas ez így. Gyerünk.

S beleugrott a lefelé rohanó vízárba. A másik szomorúan nézett utána. Nem merte követni. Sirt, sirt, amíg a virágról a nap föl nem szippantotta.

Sok piszkos, fáradt vízcsepp, ahogy a többi a partra paskolva, a sárba félig belefulladva kétségbeesetten kiáltozott:

— Ó mily ocsmányság! Mily rut az egész! Ti piszkos habok! Ti rut cseppek! Mily utálatosak vagytok! Mind! Mind! Mit ugráltok? Hová rohantok? Tudjátok-e hívó rohantok? Ostobák!

Lent, a sziklák aljában, a köveken, a vizeséssel szemben, a napba nevető erdei virágok között, ahol a nagy, komoly folyó nesztelenül nyelte magába a kialudt szemü vízcseppeket, emberek álltak. Emberek álltak és megittasodva nézték a napfényben szikrázó víztömeget. Az arcuk áhítatossá szentelődött, a szemük melegen fénylett s a szájukról gyönyörűségben fürödve, egyszerre suhantak ki a zsolozsmás szavak:

— Ó mily gyönyörű! Mily nagyszerű az egész! Fenséges!

S bámulták tovább, áhítatos csöndben a nagy egybeolvadó, a nap aranyában égő, roppant erővel lezuhanó, végtelen víztömeget.

A farkasok egyesülete.

A farkasok egy hatalmas, véres lakoma után jólakottan, feszülő bendővel telepedtek le a nádas közepén.

Az egyik ordas, a legvérengzőbb, aki ma is legelőször harapott bele az áldozat testébe, kenetesen megszólalt:

— Utóbbi időben nagyon sok gazságot követtünk el kedves társaim. Egymásközt vagyunk. Beláthatjuk. Muszáj valamit tenni, hogy nemesebb színben tűnjünk fel. Van egy eszmém!

— Halljuk! Halljuk! — kiabáltak a jóllakott ordasok.

— Egyesületet fogunk alapítani. Az egyesület vezéreszméje a béke, türelem és szelidség lesz. Elnöknek pedig megválasztjuk a bárányt.

A farkasok helyeslőleg ordítottak. Mindjárt föl is keresték a bárányt. A bárány félt, de ostoba volt s a hiuságának tetszett, hogy a farkasok egyesületébe elnöknek akarják megválasztani. Dicsekedett is vele roppant a birka-asztaltársaságnál.

Megnyitotta szelid bégetéssel az első ülést és ünnepelesen fordult a zöld asztal mellett sunyin kuporgó farkasokhoz:

— Sajnálattal kell jelentenem önöknek egy eszményt, mely egyesületünk irányával, a szelidség, türelem és alázatossággal annyira ellenkezik, hogy határozatilag kell megbélyegeznünk. Képzeljék; a róka szét-tépett egy tyukot.

Az ordasok föl pattantak, dühösen ordítottak:

— Hallatlan! Ilyen gazság! Ilyen alávalóság!

A bárány csitította őket.

Az egyik ordas azonban fölugrott s fogvicsoritva mondta:

— Azt csak nem tűrhetjük, hogy a róka megegye a tyukot?

— Bocsánat, — folytatta a bárány szeliden, — ha jól emlékezem, önök is kedves ordas választmányi

tagok és tisztelt póttagok . . . Családom történetében legalább föl van néhány véres eset jegyezve . . .

— Az elnök nem érti meg a mi intencióinkat! — kiáltott föl tajtékozva az egyik ordas.

— De bocsánat, — hebegte a bárány.

— A rókával paktál, aki megeszi a tyukot! — kiáltott egy másik.

— Határozati javaslatot nyujtok be, — kiáltott föl a harmadik. — Meg kell enni az elnököt.

Erre az indítványra valamennyi ordas fölugrott.

— Helyes! Helyes! Elfogadjuk!

S már is ették a bárányt.

Másnap azonban tiszteletteljes kísérőlevéllel a következő kommunikét küldte be a »Farkasok Egyesülete« a lapoknak:

»Miután egyesületünk elnöke, Buksi Bárány intenciója nem egyezett meg egyesületünk jelszavával: a szelidség, türelem és alázattal, ezért lemondott az elnökségről. Helyette Bamba Birkát kértük föl az elnöki tisztség betöltésére.«

Megfigyelések a felhőkarcolók alatt. Amerikai tőzsde-élet.

New-York, 1910. június 20.

A hatalmas oszlopokon nyugvó tőzsde-palota mögött vékony kigyó módjára kanyarodik a New-Street. A tőzsde lovagjai hagyományos tiszteletben részesítik ezt az utcát. Legendák fűződnek a megkopott kövezet-hez. Ott, a nyílt utcán, a szabad ég alatt adták szájról-szájra a szenzációs híreket arról, ami benn játszódott le a tőzsde épületében. És ez még ma is így van. Annak, aki nap-nap után a New-Streeten ólálkodik, főleges pénzügyi újságokat olvasni. A New-Street mindent tud a multról, a jelenről és a jövőről. A mindig nyughatatlan tömegben hajlott hátú, fehér haju emberekkel találkozom, akik még látták a nagy Gould és Fisk közötti küzdelmet. Akik ott voltak a történelmi nevezetességű »gold-rooru«-ban és szemtanúi voltak, mint dült össze minden azon a nevezetes »fekete pénteken.« Emberek járnak-kelnek, kopott, rongyos ruhában, fényhagyott cilinderben, akik egykoron nagy pénzek, mesés vagyonok fölött rendelkeztek.

A tarka sokaságban megtalálható minden nemzeti-ség, minden társadalmi osztály. A pittsburgi acéltelepek előkelő külsejű igazgatója; Montana, Arizona, Pern, Dél-Afrika megbarnított arcu bányatulajdonosa, Tam-mang politikus, Albanyi törvényhozó, kongresszusi képviselők; az Údv hadseregének kéregető nővérei; újdonságokat szimatoló riporterek, zsarolók, akik botrányokat hajhásznak, milliós vállalatokról ábrándozó kalandorok, idegen államok kölcsönt hajházó pénzügynökei, közbe gyümölcsöt áruló, szurtos képű olaszok; rohanó, lármázó news-boyok; tőzsérek, akik kalap nélkül futnak le a tőzsdepalota lépcsőin, hogy a szemben levő szalonban egyet köhinsenek, méltóságteljesen, komoly ábrázattal lépkedő bankárok; karcsu, kacéran siető gyorsíró- és telefon-leányok; a távirda irodák kifutói. — És ez a sok-sok ember mind nyugtalanul hullámszik fel és alá, zugva, lármázva, mint a viharos tenger.

Ha pánik, gazdasági krach fenyegeti a tőzsdét, a New-Street rémes hírektől visszhangzik. Izgatottan gesztikulálva kérdik, mint vesztette el a gazdag tőkepénzes néhány óra alatt egész vagyonát, mint zárja be ez, vagy amaz a másik bank kapuit. Veszedelmes az amerikai tőzsdejáték. Rettenetes, ha a játékost megszállja a spekuláció ördöge. »Fej, vagy irás!« ez a jelszó. Ha valaki egy milliót nyer, ugyanakkor már egy milliót veszít. A gyorsan szerzett pénz gyorsan eluszik, mert a Wall-Streetnek nincs szíve, a Wall-Street kegyetlen.

Küzdelem nélkül nem enged elfoglalni a magáéból egy talpalattnyi helyet sem.

A tőzsdének »nap«-jai vannak. Bolygók veszik körül. Embereket, akikre rámosolygott a szerencse, az ingyenélők egész serege rohanja meg. Belépünk egy szalonba. A »bar« közelében, az egyik sarokasztalnál vörös arcu ember ül és vidáman mesél valami históriát azoknak, akik közéje ültek és az ő költségén isznak. Hogy kicsoda? Dewerből jött, ahol rézbányái voltak. A bányákat a tőzsdén eladta. Most van egy pár milliója. Azért vannak bolygói, akik belekergetik a tőzsdejátékba, bebeszéli neki, hogy pénzügyi tehetség, pénzt kérnek tőle, irodát nyitnatnak vele, amíg a milliókat egy szép napon csakugyan elnyelte a tőzsde. A jó barátok természetesen magára hagyják, még ki is nevetik, hogy milyen balga volt, mikor a Wall-Streetre merészkedett.

Mint ennek a Weetről odakerült bányatulajdonosnak meg voltak a maga bolygói, úgy vannak követői, kísérői, piócái minden hatalmas pénzmágnásnak. Gyakran előfordul, hogy a kíséret tagjai közül egyik, vagy másik nagy hatalomra, óriási vagyonra tesz szert. Az ilyen csodálatos pályafutások legcsodálatosabbika a Thomas Lawson-é. A Wall-Streetnek ez a ravasz spekulátora a Standard Villo, tavaly meghalt alelnökének, Rogersnek az udvarába tartozott. Beférkőzött a bizalmába, megtudta a hatalmas trust minden titkát, pénzt csinált, milliókat csinált és amikor már meg volt a vagyon, Rogerst akarta tönkre tenni. Rogers az 1907. évi pánikot nem bírta kiheverni. Sokat vesztett, barátai nem akarták kiségeteni, bankkölcsönt volt kénytelen felvenni. Ebbe a megaláztatásba pusztult bele.

Egy másik vakmerő játékos James Patten, a chicagói pénzkirály, aki esztendeje a híres »buza ring« révén sok milliót szerzett és az egész világot lázba hozta. Összeesküdtek ellene, egy merész sakkhuzással tönkre akarták tenni, de a küzdelemben ő volt az erősebb és ő maradt a győztes.

A Wall-Street játékosainak — persze, csak a nagyokat értem — szövetségesekre van szükségük, akik terveiket a sikerhez segítsék. Emberek kellene nekik, akik a törvényhozást befolyásolni tudják, gáz, városi vasut és egyéb szabadalmakat tudnak megszerezni. De azért ne tessék hinni, hogy a törvényhozókat úgy vásárolják meg pénzért, mint a teheneiket, vagy otthon a patikákat szokták . . . Az amerikai politikusokkal diszkrétebben kötik meg az üzletet. Elmondok egy ilyen esetet.

A befolyásos politikai vezér elmegy a hatalmas tőkepénzes irodájába. Persze, már évek óta ösmerik egymást:

— Hogy lehetne egy kis pénzt csinálni? — kérde csak úgy odavetőleg a politikus.

— Vele vásároljon gázrészvényt.

A politikus megértette a célzást, megértették a barátai is és a képviselőház hamarosan megszavazta a Consolidated Gas Co. szabadalmát. Azt már talán főlegesen külön megemlíteni, hogy a képviselő urak vásároltak gázrészvényt. Ezeknek természetesen emelkedett az árfolyama és a politikusok az »igen« szavazatukért szép hasznot zsebeltek be.

A korrupciónak ez a baja, különösen New-Yorkban divatos, mivel itt létesül a legtöbb vállalat. A koncessziókat a politikai »boss«-ok közvetítésével lehet megszerezni, persze nem ingyen. Aki a tőzsdének ezen kulisszatitkait ösmeri, nem csodálkozik, hogy az amerikai politika fő- és alperesei aránylag rövid idő alatt nagy vagyonra tesznek szert.

A new-yorki tőzsde-polyp karjai egész Washing-tonba érnek és úgy a kongresszusban, mint a szenátusban sok olyan közbecsülésnek örvendő politikus ül, aki sok pénzt csinált a tőkepénzesek segítségével — megfelelő ellenszolgálat fejében.

Rác Rónay Károly.

A menyboltnak mindenik csillagját . . .

A menyboltnak mindenik csillagját
Lehozom, ha kéred;
A rengeteg minden vad szörnyével
Viaskodom Érted;
A pacsirta mindenik nótáját
Eljátszsa majd lantom;
A kerek föld kincsét — drágaságát
Mind Elédbe hordom;
A fénylő nap legszebb sugarából
Fonom koronádat:
S mint az árnyék, loppal — titkon
Megyek csak Utánad!

De majd, ha a csillagokra ráunsz,
S nem vakít el fénye;
A rengeteg minden szörnyetegje
Le lesz immár győzve;
A pacsirta bűbájós nótáit
Ha mind eldaloltam;
S félreteszed a sok drágakincset,
Ami Fléd hordtam;
Ha leveded fénylő koronádat,
Szerelemre vágyva;
Hogyha majd a szived láng emészti:
Gondolj rabszolgádra!

Sándor Jenő.

Irodalom.

Nehéz idők emlékei.

Versek. Irta: Bányai Rác Sándor.

Kilenc évvel ezelőtt történt; de úgy emlékszem rá, mintha a múlt héten történt volna. Az érettségi vizsgák egyik verejtéket ömlesztő forró délutánján egy értelmes arcú, sugár növésű ifju állott a cenzor urak előtt; szorongó társai közül első látásra kiválott nemcsak összhangzóan fejlett természetével, de értelmes tekintetével is.

A cenzor urak szinte kizökentek egykedvű kritikus szemlélődésükből, amint az ifju feleleteit hallgatják. A csodálkozásnak, a kíváncsiságnak, az elragadtatásnak olyan vonzalmával fordulnak a felelő ifju felé, mely csak a legkiválóbb tehetségeknek szokott természetesen osztlányrésze lenni.

»Ki ez a szép jövőjű ifju?« — kérdezik az előlülő idegen urak. A tanári kar tagjai pedig a nevelő szülők jogosult, büszke örömeivel adják meg a felvilágosítást: »Ez kérem, főgimnáziumunknak mostan még egyik legkiválóbb növendéke, a jövőben remélhető büszkesége: Rác Sándor.«

És akkor az történt, ami ritkán szokott megtörténni, hogy a szigoráról ismert vizsgai elnök odalépett az ifjuhoz s két kézre fogva annak kezét, ezekkel a szavakkal üdvözölte: »No uramöcsém, igaz örömmel gratulálok önnek, ilyen értelmes feleleteket érettségi vizsgán már régen nem hallottam.«

Ennek a felemelően szép jelenetnek az emlékezete ujult meg a lelkemben, amint most egy kis verskötetet vettem a kezembe. Elöttem állott az egész kép, mintegy bucsuzó, alkonyi napsugártól megvilágítva; az elégedett cenzorok, a gratuláló vizsgai elnök s az élete legboldogabb pillanatát élő, szerénykedő ifju, a — halott. Mert bizonyára legkevésbé gondolt arra a pályára, mely számára a jövődő fátyla megett kijelölve volt és míg a jövődő boldogságon merengő lelke a tudás és munka reális utjai között válogatott, az élet, ez a nagy tragédia-szerző, más utra terelte lépteit: a sirhoz.

Igazán megrázó tragikum rejlik e rövid élet mögött. Megáldva lenni, a testi és lelki erőknél azzal a mértékével, mely csak a kiválasztottaknak adatik meg; akarni, tudni dolgozni egy boldog jövődő eleven, lük-

tető hitével; zálogul birni a hivatás jogos bizonyítványát, az Istenadta tehetséget: s azután pár évi gyötrelmes vergődés után kiejteni kezünkből a zászlót; feladni a küzdelmet egy parányiságában szinte láthatatlan, de irgalmat nem ismerő kegyetlenségében óriás nagy, titkos ellenséggel, a gyilkos kórral szemben; pihenni, amikor még a munka élvezet; aludni, amikor még az élet is egy bűvös tündéralom ragyogó, szivárványos képeit tárja elénk.

Ez a tragikum a tárgya a Rác Sándor verses kötetének. Írója pár évvel ezelőtt részint ismeretvágyból, részint erőből duzzadó önérzetétől hajtva, rövid két év alatt bekalandozza Olasz- és Franciaországot, hogy lásson, halljon s tapasztaljon, hogy az embereket és az életet közvetlen közletről ismerje meg. Utjait rendesen gyalogosan tette meg; éhezve, fájlódva, nem egyszer fedél nélkül, erdőn, mezőn hálva töltötte éjszakáit, csak-hogy tudásvágyát kielégíthesse. És ez az ifju most a legnagyobb utat, a sirhoz vezető nagy kálváriát is megjárta már. Az uton két társa kísérte szüntelen; hol egyik, hol másik volt mellette; ha az egyik elhagyta, oda állt mellé a másik, vezette, hívta, csalogatta egészen — a srig. E két társ pedig: a kétség és remény volt.

Ezek az utitársak vezették az ifju verselő tollát is. Hol egyik, hol a másik kerekedett lelkében felül s adta meg lantjának alaptónusát s színezte ki mellék-hangjait. Nem is nevezhetők e versek az irodalom átlagos értelmében vett »költeményeknek«; alapérzésük, — mely bár a maga megrázó igazságában mélyen megilleti lelkünket, nem vált ki ugynevezett költői hangulatokat, csak fájóan érzékennyé teszi az olvasó lelkét. Hatásuk nem eszthetikailag szép; de emberileg megindító s olykor megrázó. Nem az ugynevezett nagy eszmék, szép érzések himes virányán vezet bennünket; de a temető felé haladó uton, hol fel-fel tűnik előtte egy-egy sirdomb, egy-egy csonkán letört fejfa, melytől megborzad:

„Miről egykor ködös sejtelem
Borzongott át jósló lelkemen,
A zátony elkövetkezett.
Hozzá csapta létem hajóját.
Midőn már künn, a nagy vizen járt,
Egy szörnyű isten-ítélet.“

De elmulik a vihar; a kétség sötét borui közül kisüt egy-egy pillanatra a nap; a remény sugara lopódzik be a viharverte lélek borus hangulataiba. Meglátja a hullámzó kalásztengerben a pirosló pipacsot is; a testben évek óta revesedő diófa íme az idén új hajtásokat hozott. Tán még gyümölcsöt is terem? Milyen csoda lenne! De hátha mégis? Hiszen Isten mindenható. — És milyen jól esik ez az *önámitás*. Előveszi régen pihenő lantját; még a dalnak is tud örülni:

„. . . Elő a lantomat!
Kicsérélem rajta a pattant hurokat.
Uj hangra hangolom s megpróbálok, hátha
Felejténém bumát, a hurokon játszva.“

Ebbe a borulatos, sötét árnyu keretbe szelid fényvel rajzolódik be az utolsó leheletig szeretett édesanyának a képe, kiről több versében is megemlékezik az író. Hozzá tér gondolatban, midőn lelke a lenni és nem lenni nagy tusájában kifárad, elfásul; ki a balsamos levegőjű tenger melléken is sűrűn felkeresi leveleivel, tudakozódásaival a gyógyulást sóvárgó fiát. Ő maga ugyan feladta már a reményt, de legalább hadd reméljen az anya, hiszen a remény olyan boldogító . . .

„. . . Megírom a válaszoló
Levelet.
A kérdésre, melyet Anyám
Felvetett:
Nincsen bajom, Édes Anyám,
Légy nyugodt,
A te álmod rossz álom volt,
Hazudott.“

Sajnos, az édesanya álma nem hazudott . . .

Behajtom a kis verses füzetet, mely egy fiatal sziv vergődésének tördelt sóhajait zárja lapjai közé. Nem

birálok, csak emlékezem. Hátra dőlve székemben, le-nyom szememet s újra látom magam előtt egykori szép reményű tanítványomat.

Farkas Lajos.

A felhőkarcolók világából.

Ez alatt a cím alatt foglalja kötetbe egy Amerikába szakadt honfitársunk, egy igazán hivatásos magyar újságíró *Rácz Rónay* Károly azokat a hangulatait, észrevételeit, megfigyeléseit, melyek az idegen légkörben, más társadalmi formák és más gazdasági szituációk között, túl a tengeren támadtak a lelkében. *Rácz Rónay* Károly jelenleg az *Amerikai Magyar Népszava* segédszerkesztője. Erős intellektusu, fegyelmezett logikájú modern embernek látjuk eddigi írásaiból, a ki az élet színes, nagy forgatagából helyes érzékkel tudja kiválogatni azt, a mi általános érdekű, a minnek tartalma és sulya van. Amerikai népszokásokat, specialis amerikai alakokat, az ottani erkölcsi és társadalmi felfogásokat, szabályokat írja meg könyvében s az ő eleven stylusa, szórakoztató előadása bizonyára élvezetessé teszi minden olvasója számára könyvét. Egy nehéz sorban élő, sulyos munkával küzdő, fiatal tehetséges honfitársunkat segít mindenki, ki könyvére előfizet. — Ára 5 korona lesz s előfizetéseket elfogad a *Jövendő* szerkesztősége is.

Szociológia.

Játék és idegesség.

Irta: Dr. Schwarz Arthur. Fordította: Kemény Simon.

I.

Nem vagyok a jónak elrontója. Legkevésbé szeretném a gyermekek örömét zavarni. Gyermekkönyeknél nincs szomorubb a világon, bármiért sirjon is a gyermek. Ha a gyerekek ujjonganak, akkor ünnepnap van. És így nem szeretném egyetlen gyermeknek aranyos jókedvét sem megkeseríteni, melylyel a karácsonyfát körüljárja. De a teleaggatott fa gondolkodóba ejt.

Hogy kitől származik az eszme: nem tudom. De olyan Jean Paul-féle ideának látszik: legalább egyszer a világegyetem valamely egész kis csillagát kikeresni, ahol viruló rétek és zöldelő fák vannak s oda csakis gyermekeket bocsátani, akik sohase növekednének és gyerekek maradnának egész életükön át. És akik mindig csak játszanának. Mindig és mindig.

Mi — sajnos — más csillagzaton élünk. És bármily poetikus is a költő álmódosása és bármily jót vél is tenni a gyermekeséggel a gyermek-Eldoráddal: nekem csak jobban tetszik a mi jó Istenünk berendezése. Komolyabban veszi a dolgot. A »megismerés« felé vezet bennünket. És virulni engedi a fákat, de gyümölcsöt is kell hozniok. Valamint a tavasznak és őszenek, a nyárnak és a télnek, úgy a gyermekkornak és a férfikornak is megvan a maga mély jelentősége a mi csillagzatunkon.

Már maga az embernek oly messzire nyúló ifjú kora is jellemző nemünkre. Minden más lény, mely itt él és nyüzsög, csaknem készen röppen a világba. És aminek még ki kell is fejlődnie, aránytalan rövid idő alatt kifejlődik. Mint öröklött birtok születnek azok a szervek és képességek, amelyeknek szerepe csak a játék. Nekünk embereknek ellenben előbb meg kell szereznünk azt, amit örökölni akarunk. Erre valóok ifjuság és játék. A gyermekek játéka tehát paedagogia.

Gyermekkor és játék együvé tartoznak. Annyira együvé, hogy az emberi életben talán semmi olyan mély határvonalat nem huz, mint az a momentum, amelyben a játékszabadság kizárólagos volta megszűnik. A kötelesség parancsa egész sulyával mind közelebb ferközik a kis világpolgárhoz. A játékot és munkát mint ellentéteket kénytelen felismerni.

És ebben az ellentétben mozog egész életünk rythmusa. Az egyhanguság elviselhetetlen. Méreg az az idegeknek. Ami áll a tuleröltetésről, az áll az unalomról is. Megörli idegrendszerünket. Kimerit bennünket. Kifáradás és unalom a lélek azonos állapotai s a közvetlen tudat egyneműeknek érzi azokat. Változatosság pedig a

közös ellentétük, amely mindkettőt sikerrel legyőzi. És miként mi hivatásunk után élő emberek munkánktól, úgy vannak emberek — nem tudom: irigylésre méltók-e — akik a semmittevéstől kénytelenek felüdülést keresni. Ezekben az esetekben a játék: hygieina.

A játék elfoglalja a tétlenséget. A szellemi tevékenységet eltéríti megszokott irányától. Kihasználja az erőfőlséget. Azért játszunk, mint Schiller mondja, ha a főlöleges élet önmagát sarkalja tevékenységre, mint ahogy dolgozunk, ha a kényszerűség üz bennünket. Az ember tehát szereti a pihenést, de nem a feltétlen pihenést. Hiszen épen a nyughatatlanság jellemzi az az embert. A képzetek változatosság. Az eszmék röppenése. A mozgási ösztön. Még babérokon sem esik mindig jól a pihenés, sőt milliókon sem. Ezért játszik gyakran az ember még javainak biztonságával s a már elért győzelmi koszorúval is. Nem azért, mert telhetetlen, hanem mert belső ösztöne sarkalja a tevékenységre.

Ami a játékot a munkától oly élesen megkülönbözteti, az a szabadság kedvéréte. Hiányzik a kényszerűség. Játsszani akarok, dolgozni kénytelen vagyok. Gladstone Istennek képzeli magát, ha az erdőben fát hasogat, a favágó rabszolgának. És ez lebeghetett Schiller előtt, mikor azt mondta, hogy csak a játékban igazán ember az ember. Csak ott érvényesül az akaró... a többi mind kényszerűség. (Polytájuk.)

Színészet.

Művészeti mérleg a fővárosi színházakról.

A midőn a főváros s a vidék előkelőbb városainak színházpártoló közönsége fürdőkre utazik s hallani sem akar a színházkulturáról, a midőn másutt hosszú hónapokra zárják a színházak kapuját — Hódmezővásárhelyen akkor kezdődik a *szezon*, a kurta, esetlen, képtelenül kigondolt *nyári szezon*, egyetlen kulturszórakozásunk az egész esztendőben.

Hogy meddig lesz még ez a szájalomra méltó kulturszegénység színházi szórakozásunk körül, hogy mikor ébred cselekvésre a színügyi bizottság és a városi tanács s hogy közönségünk meddig türi még művészeti kikukoricázását: nem tudjuk, de miután minden reklamálsunk dacára sem lesz az idén sem hosszabb a *szezon két hónapnál*, hát legalább a fővárosi színházak művészi repertoárjának némi megismertetésével felrajzoljuk a követelményeket, a melyeket a zsufolt házakat arató színigazgató ur elé a közönség érdekében jogszerűen tűzhetünk.

Mindenekelőtt is konstatálnunk kell, hogy az elmúlt *szezon* eseménydus volt művészi tekintetekből s ha az igazgatóság nem kizárólag kassza-politikát folytat s a művészi nívóra is tekintettel lesz, már a bemutatandó ujdonság révén is sok értékes színházi estére lehet kilátásunk. Természetesen az volna a fődolog, hogy az igazgatóság helyes művészi érzékkel, megfelelő áldozatkészséggel s elfogulatlan úgyszeretettel válogatná össze repertoire-ját.

A fővárosi *színházak* közül az elmúlt *szezonban* horribile diktó — vezetett valósággal a — *Nemzeti színház*. Ez a még alig két esztendővel ezelőtt is elfogult, repertoár nélküli, konzervatív vezetés járma alatt nyögő, drága pénzen fentartott állami műintézet, az új vezetés alatt *Tóth Imre* igazgatásában vezető pozícióhoz jutott. *Dolgozni* kezdenek az intézetben, dolgozni okosan és öntudatosan, művészi intuíciókkal, modern meglátással, dolgozni kezdetek, — mert végre szóhoz juthattak — azok is, a kik a művészet magasabb interpretálására erejőknél, tudásuknál, intelligenciájuknál fogva valóban hivatottak is, szerzők, úgy mint színművészek.

A *szezonban* *tízennégy* ujdonság került bemutatóra. Tíz idegen és négy magyar ujdonság. Mindenesetre megszivlelendő jelenség, hogy előadásokat ért darabok között *két* magyar darab volt, a *Móricz Zsigmond Sári*

birója s Szomorj Dezső Nagyasszony-a. Ez a két pompás magyar darab, Henry Bataille *Botránya* s Shakespeare: *Szentivánéji álma* vezettek a Nemzeti színház gazdag műsorán. Zajos sikereket arattak azonban a többi idegen szerzők is, így a francia Abel Hermandnak egy finom, hangulatokra épített vigjátéka, Ibsen hatalmas társadalmi drámája a *Kisértekek* s Bernard Shaw: *Brassbound kapitány megtérése*, a gondos és nivós előadások keretében pompásan érvényesültek.

A magánszínházak az elmúlt évadban szintén derekas művészi munkát végeztek már annyival is inkább, mert a két drámai színháznak a *Vigszínháznak* a *Magyar színháznak* a szezonban már ugyancsak konkurrálniok kellett a poraiból feltámadott és aggjaitól megszabadított Nemzeti színházzal.

A *Vigszínház* tizenhat újdonságából hat volt magyar író műve, a *Magyar színház* szintén tizenhat újdonságából pedig hét.

A *Vigszínház* legnagyobb sikerei a *Lengyel Menyhért* *Taifun*-jához s *Molnár Ferenc* *Liliom* című fővárosi életképéhez fűződtek, mert a *Bakonyi Kálmán* zenés különlegessége az *Obsitos*, a *Heltai-féle Masamód* s *Gál István* darabja a *Hivatás* már korántsem arattak oly őszinte sikert, sőt a *Gál István* darabja körül támadt klerikális csetepaté, határozottan ártott a színház művészi reputációjának.

Az idegen szerzők közül a *Vigszínház* főképp a franciákat favorizálta. A tiz idegen darab közül *nyolc* francia szerző műve volt. A francia majorizálás azonban ezuttal nem igen vált be s a színház, legfelebb csak a Flers-Caillavet-féle *Buridán szamará*-val és a Gavault-féle *Kis cukros* sal ért el valamelyes külső sikert.

A *Magyar Színház* a magyar szerzők közül a legfiatalabbakat szerepeltette: *Biró Lajos*, *Vajda Ernő*, *Homonnay Albert* személyében, teret nyitván három új embernek, három olyan új erőnek, akiknek van, de különösképp a jövőben *lesz* bizonyára mondanivalójuk. *Biró Lajos* három egy felvonásos színpadi genre-jét fogadta még a legkedvezőbbben a közönség, honorálván az élet modern szituációit feldolgozó író, merész, új és intellektualitásra valló megfigyeléseit. A komoly sikert a magyarok között *Földes Imre* aratta a tagadhatatlan érdekes meseszövéssé s nagy drámai koncipiáló képességre valló darabjával, a *Kuruzsló* val.

Az idegen szerzők közül a *Magyar Színház* szemben a *Vigszínház* francia irányzatával, az angol és német írókat favorizálta. És ha nagy sikerekkel nem is, de legalább előkelő, nagy nevekkel mindenesetre parádézott. *Fulda Lajos*, *Wilde Oszkár*, *Shaw Bernard*, *Bahr Herman* darabjai szerepeltek kisebb-nagyobb sikerrel a repertoárján, míg végre azután az idegen szerzők darabjai közül a *Róda-Róda* és *Rössler* katonaboházata meg nem hozta a komolyabb sikert is.

A harmadik magánszínházban, a *Király Színház*-ban vig volt az élet a szezon alatt. Nem sokat produkált ugyan *Beöthy* igazgató, de az operett-színházaknál nem is ez a fő. A fő az, hogy *egy* darab sikert arasson. Egy darab, amelyet azután százszor színpadra lehet hozni. Ez pedig megvolt. A *Lehár* *Ferenc* már európai híru darabja, a *»Luxemburg grófa«*-ja diadalmasan fényes sikert aratott s már száznál jóval több előadást ért.

E hiányos, rövid, nagyon is kivonatolt recenzióból is láthatjuk, hogy bizony a mi nyári szezonunknak volna bőséges anyaga a fővárosi színpadok ez évi gazdag aratásából. Művészi igényeket komolyan, lélekkel, hivatásból szolgálni akaró igazgató, gazdag, értékes, tartalmas és felettebb szórakoztató esték színhelyévé volna képes tenni a mi tizhónapi hangtalanságra kárhóztatott arénánkat. Sajnos, biz ez így lehetne.

Hogy azonban erejében oly súlyosan megfogyatkozott társulatával, minden komolyabb művészi becsvágy nélkül mit fog produkálni az augusztus elsején bevonuló társulat, azt még nem tudjuk ugyan, de mindenesetre figyelemmel kísérjük s alkalomadtán tapasztalatainkról beszámolunk.

(dr. g. j.)

Színházművészet a vidéken.

Valahányszor vidéki városba megyek, mindig nagy előszeretettel és nagy érdeklődéssel nézek el a színházba, — ott ahol van. Nemcsak a színházművészet vidéki hajtásait, melyek különböző helyeken a legkülönbözőbbek, hanem a közönséget is érdemes megfigyelgetni, amely szintén nagyon különböző és tetszését is sokféleképp nyilatkoztatja meg.

A minap Nagyváradra vetődtem el és bár a legkomiszabb operettek egyikét a »Kóbor Istenek«-et adták elő, mégis rávett a kíváncsiság az elmenetelre. A váradi közönséget már láttam néhányszor a színházban, Erdélyi Miklós társulatát is és így sok ujjat nem remélvén, azt akartam megfigyelni mi különbség, vagy mi hasonlóság van az ottani és a mi színészetünk között. Mindkét társulat az ország intelligensebb, nagyobb városában van és a váradi és az aradi színházak a legjobban jövedelmező vállalatok is.

Hasonlatosságot a Szendrey-féle és az Erdélyi-féle társulat között hamarosan sikerült találnom. Mind a két társulatnál csunyául szembeszökő a rendezés hiánya, vagy mondjuk csak így: a szakavatott rendezés hiánya. Mert hisz rendező csak van mind a két társulatnál és ezek rendeznek is. De hogy! Annyi kiáltó izléstelenység tud beférkőzni, különösen egy operett előadásába, annyi aprólékos javítani, tanácsolni való volna, amiknek az előadó színészek is hasznát vennék, hogy az szinte bámulatos. És nincs senki, aki őszinte kritikával izlésre tudná oktatni azokat a művészeket, akik ezt teljesen nélkülözik. Nincs senki, mert a rendező maga is színész, aki játszik is többnyire s aki ép mert színész, nem tudja meglátni azt, mi már a többi színésztársának is kikerülte a figyelmét. Az igazgatók pedig inkább vállalkozók, mint művészek s nem sokat törődnek mással csak a kasszával. Ami különben nem is nagy kár, mert csak a színházművészetnek ártanak vele, mert hisz igazgatóvá leginkább a pénzük teszi őket. Igen sokan annyira sincsenek tisztában a művészi dolgokkal, mint a legutolsó kóristájuk.

Azután hasonlítanak egymáshoz abban is, hogy borzalmas kosztümökben néha szánalmas figurák állnak ki a színpadra. Kacagni szeretne rajtuk az ember, ha nem sajnálná a szegény színházművészetet.

Javára kell azonban írni a váradi színészeknek és színésznőknek, hogy nem mosolyognak ki a páholyokba még a kórista lányok is, mint nálunk, hogy szerényebbek és komolyabban is veszik a dolgot. Javára kell írni azt is az igazgatóknak, hogy szívesen áldoz a diszletekre, hogy komolyan veszi a közönség jogos kívánságait és nincsenek benne diktatori hajlamok.

Szóval, ha jól belenézünk a dologba, leszámítva, hogy nekünk egy-két meglehetősen férfierővel jobb a társulatunk, de megnézve azt is, hogy viszont annak több elsőrangú női operette személyzete van s hozzáátve azt is, hogy a kar is hasonlíthatatlanul jobb a váradiaknál, — hát biz arra az eredményre juthatunk, hogy nem egészen igaz az, hogy a világ legjobb vidéki társulata a miénk.

S megállapíthatjuk azt is, hogy tanácsos néha megnézni a többi vidéki társulatokat is.

v. g.

Szerkesztői üzenet.

B-i A-r. Bpest. Hangulat egyik verséből sem hiányzik, azonban egy kissé még laposan, sablonosan vannak megírva. A versben mi mindig valami újat keresünk. Újat, eredetit akarunk, hogy a megírása, a gondolatának eredetisége, ujszerűsége, a hangulatainak finomsága lekösse, meglepje az olvasót. Ön csak verset ír. Jól gördülő sorok, egy-egy melegebb hangulat, de ez még kevés nekünk. Irjon máskor is azért s küldjön többet. Örülni fogunk, ha találunk közöttük kedvünkre valót.

R. Károly Cleveland. Megkaptuk. — Mindenben kívánsága szerint járunk el.

A szerkesztésért felelős: VEKERDY GÉZA.